ΟΥΜΠΕΡΤΟ

ΕΚΟ

Η ΜΥΣΤΗΡΙΩΔΗΣ ΦΛΟΓΑ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΣ ΛΟΑΝΑ

ΨΥΧΟΓΙΟΣ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: LA MISTERIOSA FIAMMA DELLA REGINA LOANA
Από τις Εκδόσεις RCS Libri S.p.A., Μιλάνο 2007
ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Η μυστηριώδης φλόγα της βασίλισσας Λοάνα**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Umberto Eco
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Έφη Καλλιφατίδη
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Παναγιώτης Τσιαμούρας
ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Τασούλα Μανταίου
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Χρυσούλα Μπουκουβάλα
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Μερσίνα Λαδοπούλου
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Σταμάτιος Κοτσάτος & ΣΙΑ Ο.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Α. Σαλτοριάδης & ΥΙΟΙ Ο.Ε.

© RCS Libri S.p.A. – Milano, Bompiani 2004-2010
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2012

Πρώτη έκδοση: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, 2005
Δεύτερη έκδοση: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Φεβρουάριος 2012

ISBN 978-960-496-513-7

Τυπώθηκε σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
΄Εδρα: Τατοΐου 121
144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Μαυρομιχάλη 1
106 79 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.
Head office: 121, Tatoiou Str.
144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 1, Mavromichali Str.
106 79 Athens, Greece
Tel.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

© RCS Libri S.p.A. – Milano, Bompiani 2004-2010 / Εκδοσεις Ψυχογιος 2012

ΟΥΜΠΕΡΤΟ ΕΚΟ

Η ΜΥΣΤΗΡΙΩΔΗΣ ΦΛΟΓΑ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΣ ΛΟΑΝΑ

Μετάφραση:
Έφη Καλλιφατίδη

© RCS Libri S.p.A. – Milano, Bompiani 2004-2010 / Εκδοσεις Ψυχογιος 2012

Από τις Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ κυκλοφορούν:

Το Κοιμητήριο της Πράγας, μτφρ. Έφη Καλλιφατίδη, 2011
Το Όνομα του Ρόδου, μτφρ. Έφη Καλλιφατίδη, 2011
Το εκκρεμές του Φουκώ, μτφρ. Έφη Καλλιφατίδη, 2011
Μπαουντολίνο, μτφρ. Έφη Καλλιφατίδη, 2011
Κατασκευάζοντας τον εχθρό, μτφρ. Έφη Καλλιφατίδη, 2011
Το Νησί της προηγούμενης ημέρας,
μτφρ. Έφη Καλλιφατίδη, 2012

© RCS Libri S.p.A. – Milano, Bompiani 2004-2010 / Εκδοσεις Ψυχογιος 2012

Πρώτο Μέρος

ΤΟ ΕΓΚΕΦΑΛΙΚΟ

© RCS Libri S.p.A. – Milano, Bompiani 2004-2010 / Εκδοσεις Ψυχογιος 2012

1

Ο σκληρότερος μήνας

Και πώς λέγεστε;»

«Μια στιγμή, στην άκρη της γλώσσας μου το ᾽χω».

Έτσι ξεκίνησαν όλα.

Ένιωθα σαν να ξυπνώ από βαθύ ύπνο, κι όμως αιωρούμουν ακόμα σ᾽ ένα γαλακτερό γκρίζο. Ωστόσο, μπορεί και να μην είχα ξυπνήσει, αλλά να ονειρευόμουν. Ήταν ένα αλλόκοτο όνειρο, χωρίς εικόνες, πλημμυρισμένο ήχους. Σαν να μην έβλεπα, αλλά να άκουγα φωνές που μου αφηγούνταν τι έπρεπε να δω. Και μου έλεγαν ότι δεν έβλεπα ακόμα τίποτα, πέρα από την αχλύ πάνω από τα κανάλια, εκεί όπου το τοπίο διαλυόταν. Στην Μπριζ, σκεφτόμουν, βρίσκομαι στην Μπριζ. Βρέθηκα ποτέ στη νεκρή την Μπριζ; *Εκεί όπου η καταχνιά κυλά ανάμεσα από τους πύργους σαν το θυμίαμα που ονειρεύεται; Μία γκρίζα πόλη, θλιβερή σαν τάφος στολισμένος με χρυσάνθεμα, όπου η ομίχλη κρεμιέται ξεφτισμένη σαν χαλί από τις προσόψεις…*

Η ψυχή μου καθάριζε τα τζάμια του τραμ για να πνιγεί στην κινούμενη ομίχλη των προβολέων. Η ομίχλη, η αμόλυντη αδελφή μου… Μία ομίχλη πηχτή, αδιαφανής, που έπνιγε τους ήχους

© RCS Libri S.p.A. – Milano, Bompiani 2004-2010 / Εκδοσεις Ψυχογιος 2012

κι έβγαζε από μέσα της άμορφα φαντάσματα… Στο τέλος, έφτανα σ' ένα απύθμενο βάραθρο, κι εκεί αντίκριζα μία πανύψηλη φιγούρα, τυλιγμένη σε σάβανο. Το πρόσωπό της είχε την άσπιλη λευκότητα του χιονιού. *Με λένε Άρθουρ Γκόρντον Πιμ.*

Μασούσα την ομίχλη. Τα φαντάσματα περνούσαν, με άγγιζαν, διαλύονταν. Τα μακρινά φώτα έλαμπαν σαν τα ανόητα καντήλια ενός νεκροταφείου…

Κάποιος περπατά δίπλα μου αθόρυβα, λες και είναι ξυπόλυτος, περπατά χωρίς τακούνια, χωρίς παπούτσια, χωρίς πέδιλα, μία γλώσσα ομίχλης σέρνεται στο μάγουλό μου, πλήθος μεθυσμένοι ουρλιάζουν εκεί κάτω, στο βάθος του καραβιού. Καράβι; Δεν το λέω εγώ, το λένε οι φωνές.

Η ομίχλη πλησιάζει με πατημασιές γάτας… Μία ομίχλη που θαρρείς της είχαν αποσπάσει τον κόσμο.

Κι όμως, κάθε τόσο σαν να άνοιγα τα μάτια μου και να 'βλεπα αστραπές. Άκουγα φωνές: «Δεν πρόκειται για κανονικό κώμα, κυρία μου… Όχι, μη δίνετε τόση σημασία στο επίπεδο εγκεφαλογράφημα, προς Θεού… Υπάρχουν αντιδράσεις…»

Κάποιος μου έριχνε ένα φως στα μάτια, αλλά μετά το φως ερχόταν και πάλι σκοτάδι. Ένιωσα κάπου το τσίμπημα μιας βελόνας. «Βλέπετε, κινείται…»

Ο Μεγκρέ χώνεται μέσα σε μία τόσο πυκνή ομίχλη, ώστε δεν βλέπει καν πού πατάει… Η ομίχλη είναι γεμάτη από ανθρώπινες μορφές, αναβράζει με μία έντονη και μυστηριώδη ζωή… Ο Μεγκρέ; Στοιχειώδες, αγαπητέ μου Ουάτσον, είναι οι δέκα μικροί νέγροι, είναι η ομίχλη όπου χάνεται το σκυλί των Μπάσκερβιλ.

Το παραπέτασμα των γκρίζων αχνών έχανε σιγά σιγά τις σκοτεινές αποχρώσεις του, η ζέστη του νερού είχε γίνει αφόρητη και η γαλακτερή απόχρωσή του πιο έντονη… Κι έπειτα, παρασυρθήκαμε στα σαγόνια του καταρράκτη, όπου ένα γιγάντιο βάραθρο περίμενε να μας καταπιεί.

Άκουγα κόσμο να μιλάει γύρω μου, ήθελα να φωνάξω και να

© RCS Libri S.p.A. – Milano, Bompiani 2004-2010 / Εκδοσεις Ψυχογιος 2012

τους πω ότι είμαι εδώ. Άκουγα μία συνεχή βουή, σαν να με καταβρόχθιζαν μηχανές με κοφτερά δόντια. Ήμουν στη σωφρονιστική αποικία. Ένιωθα ένα βάρος στο κεφάλι μου, σαν να μου είχαν φορέσει το σιδηρούν προσωπείο. Νόμιζα ότι έβλεπα γαλάζια φώτα.

«Υπάρχει ασυμμετρία στις κόρες των ματιών».

Έκανα αποσπασματικές σκέψεις, βέβαιος ότι συνερχόμουν, αλλά δεν μπορούσα να κουνηθώ. Ας μπορούσα μόνο να μείνω ξύπνιος! Πάλι κοιμήθηκα; Ώρες, μέρες, αιώνες;

Η ομίχλη είχε ξαναγυρίσει, οι φωνές μέσα στην ομίχλη, οι φωνές μέσα στην ομίχλη. *Seltsam, im Nebel zu wandern!* Τι γλώσσα είναι αυτή; Νόμιζα ότι κολυμπούσα στη θάλασσα, ένιωθα κοντά στην ακτή, αλλά δεν κατάφερνα να τη φτάσω. Κανείς δεν με έβλεπε και το ρεύμα με παρέσερνε μακριά.

Σας παρακαλώ, πείτε μου κάτι· σας παρακαλώ, αγγίξτε με. Ένιωσα ένα χέρι στο μέτωπό μου. Τι ανακούφιση! Μία άλλη φωνή: «Κυρία μου, υπάρχουν περιπτώσεις ασθενών που συνέρχονται ξαφνικά και σηκώνονται να πάνε σπίτι μόνοι τους».

Κάποιος με ενοχλούσε μ' ένα φως που αναβόσβηνε, με τις δονήσεις ενός διαπασών, ήταν σαν να μου έβαζαν κάτω από τη μύτη ένα βαζάκι σινάπι κι ύστερα μία σκελίδα σκόρδο. *Το χώμα μυρίζει μανιτάρια.*

Κι άλλες φωνές, μα από μέσα: *μακρόσυρτοι θρήνοι ατμομηχανών, θαμποί παπάδες μέσα στην ομίχλη, που προχωρούν στη σειρά για το Σαν Μικέλε ιν Μπόσκο.*

Ο ουρανός είναι από στάχτη. Ομίχλη πάνω από το ποτάμι, ομίχλη κάτω από το ποτάμι, ομίχλη που δαγκώνει τα χέρια του κοριτσιού με τα σπίρτα. Οι περαστικοί στις γέφυρες του Νησιού των Σκύλων κοιτάζουν τον βαρύ ουρανό της ομίχλης, τυλιγμένοι και οι ίδιοι μέσα της σαν σ' ένα αερόστατο που αιωρείται κάτω από την καφετιά ομίχλη, δεν είχα συλλογιστεί πως ο θάνατος θα είχε ξεκάνει τόσους πολλούς. Μυρωδιά σταθμού και καπνιάς.

Ένα άλλο φως, πιο απαλό. *Μου φαίνεται ότι ακούω, μέσα*

© RCS Libri S.p.A. – Milano, Bompiani 2004-2010 / Εκδοσεις Ψυχογιος 2012

από την ομίχλη, τον ήχο από σκοτσέζικες γκάιντες να πολλαπλασιάζεται στα χερσοτόπια.

Κι άλλος ένας μακρύς ύπνος, ίσως. Κι έπειτα ένα ξαστέρωμα, *σαν να ᾽σαι σ᾽ ένα ποτήρι νερωμένο άνισο…*

Στεκόταν μπροστά μου, παρόλο που τον έβλεπα ακόμα μονάχα σαν σκιά. Ένιωθα το κεφάλι μου θολό, σαν να ᾽χα ξυπνήσει έπειτα από υπερβολικό πιοτό. Νομίζω ότι μουρμούρισα κάτι με κόπο, λες κι άρχιζα εκείνη τη στιγμή να πρωτομιλώ: «Τα *posco reposco flagito* διέπουν το απέραντο μέλλον; *Cujus regio ejus religio*… είναι η ειρήνη της Αυγούστας ή η εκπαραθύρωση της Πράγας;» και μετά: «Ομίχλη θα επικρατήσει και στο τμήμα της Εθνικής Οδού επί των Απεννίνων μεταξύ Ροκομπιλάντσιο και Μπαρμπερίνο ντελ Μουτζέλο…»

Μου χαμογέλασε με κατανόηση: «Τώρα ανοίξτε καλά τα μάτια σας και προσπαθήστε να κοιτάξετε γύρω σας. Καταλαβαίνετε πού βρισκόμαστε;» Τώρα τον έβλεπα καλύτερα, φορούσε μία ποδιά –πώς το λένε;– *λευκή*. Έστρεψα το βλέμμα ολόγυρα και κατάφερα να κουνήσω και το κεφάλι μου: το δωμάτιο ήταν λιτό και καθαρό, ήμουν στο κρεβάτι, μ᾽ έναν ορό συνδεδεμένο στο μπράτσο μου. Από το παράθυρο, ανάμεσα στα χαμηλωμένα στόρια, περνούσε μία δέσμη φωτός, *άνοιξη ολόγυρα αστράφτει στον αέρα και μέσα στους κάμπους αναγαλλιάζει.* Ψιθύρισα: «Βρισκόμαστε… σ᾽ ένα νοσοκομείο κι εσείς… εσείς είστε γιατρός. Έπαθα τίποτα;»

«Ναι, ήσασταν άσχημα, θα σας εξηγήσω μετά. Αλλά τώρα συνήλθατε. Κουράγιο. Είμαι ο δόκτωρ Γκραταρόλο. Συγγνώμη, αλλά θα σας κάνω μερικές ερωτήσεις. Πόσα δάχτυλα σας δείχνω;»

«Εκείνο εκεί είναι ένα χέρι και αυτά είναι δάχτυλα. Και είναι τέσσερα. Είναι στ᾽ αλήθεια τέσσερα;»

«Ασφαλώς. Και πόσο κάνει έξι επί έξι;»

«Τριάντα έξι βέβαια». Οι σκέψεις βούιζαν στο κεφάλι μου,

© RCS Libri S.p.A. – Milano, Bompiani 2004-2010 / Εκδοσεις Ψυχογιος 2012

αλλά αναπηδούσαν σχεδόν από μόνες τους. «Το άθροισμα των τετραγώνων… των δύο κάθετων πλευρών… ισούται με το τετράγωνο της υποτεινούσης».

«Συγχαρητήρια. Μου φαίνεται ότι είναι το Πυθαγόρειο Θεώρημα, αλλά στο λύκειο είχα έξι στα μαθηματικά».

«Πυθαγόρας ο Σάμιος. Στοιχεία Ευκλειδείου Γεωμετρίας. Η απεγνωσμένη μοναξιά των παραλλήλων που δεν συναντώνται ποτέ».

«Νομίζω ότι η μνήμη σας είναι εξαιρετική. Και, επί τη ευκαιρία, πώς λέγεστε;»

Ορίστε, εκεί δίστασα. Κι όμως, το είχα στην άκρη της γλώσσας μου. Μια στιγμή αργότερα, έδωσα την πιο προφανή απάντηση.

«Με λένε Άρθουρ Γκόρντον Πιμ».

«Δεν σας λένε έτσι».

Μα βέβαια, ο Άρθουρ Γκόρντον Πιμ ήταν κάποιος άλλος. Εκείνος δεν ξαναγύρισε ποτέ. Προσπάθησα να τα συμβιβάσω με το γιατρό.

«Λέγετέ με… Ισμαήλ;»

«Όχι, δεν λέγεστε Ισμαήλ. Κάντε μια προσπάθεια».

Μία λέξη. Σαν να έπεφτα πάνω σε τοίχο. Το να πω Ευκλείδης ή Ισμαήλ μού ήταν εύκολο, σαν να έλεγα α-μπε-μπα-μπλομ, του κιθεμπλόμ. Κι όμως, το να πω ποιος είμαι ήταν σαν να έκανα στροφή και να σου ο τοίχος. Όχι, όχι τοίχος, προσπαθούσα να εξηγήσω: «Δεν είναι ότι νιώθω κάτι στέρεο, είναι σαν να μπαίνω στην ομίχλη».

«Πώς είναι η ομίχλη;» με ρώτησε.

«*Η ομίχλη στο ψιλόβροχο ανηφορίζει και συρίζει στο μαϊστράλι η θάλασσα αφρισμένη*… Πώς είναι η ομίχλη;»

«Μη με φέρνετε σε δύσκολη θέση, ένας απλός γιατρός είμαι. Κι έπειτα, Απρίλιο έχουμε, δεν μπορώ να σας τη δείξω. Σήμερα έχουμε 25 Απριλίου».

© RCS Libri S.p.A. – Milano, Bompiani 2004-2010 / Εκδοσεις Ψυχογιος 2012

«*Ο Απρίλιος είναι ο σκληρότερος μήνας*».

«Δεν είμαι ιδιαίτερα καλλιεργημένος, αλλά νομίζω ότι αυτό είναι ένα απόσπασμα από κάπου. Μπορούσατε να πείτε ότι είναι η επέτειος της απελευθέρωσης. Ξέρετε ποια χρονιά είναι;»

«Σίγουρα μετά την ανακάλυψη της Αμερικής…»

«Δεν θυμάστε κάποια χρονολογία, μια οποιαδήποτε χρονολογία πριν… από το ξύπνημά σας;»

«Οποιαδήποτε; Χίλια εννιακόσια σαράντα πέντε, τέλος του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου».

«Λίγο είναι. Όχι, σήμερα έχουμε 25 Απριλίου του 1991. Γεννηθήκατε, νομίζω, στο τέλος του 1931 και τώρα πλησιάζετε τα εξήντα».

«Πενήντα εννέα και μισό, και ούτε καν».

«Περίφημα, όσον αφορά την ικανότητά σας στους λογαριασμούς. Ξέρετε, πάθατε, πώς να το πω, ένα εγκεφαλικό. Ευτυχώς γλιτώσατε. Μα προφανώς, σας έχει αφήσει μία μικρή βλάβη. Μία μορφή ελαφράς αμνησίας. Μην ανησυχείτε, αυτά, μερικές φορές, δεν διαρκούν πολύ. Κάντε μου τη χάρη, απαντήστε μου σε μερικές ερωτήσεις ακόμα. Είστε παντρεμένος;»

«Εσείς θα μου πείτε».

«Ναι, είστε παντρεμένος με μία εξαιρετική κυρία που λέγεται Πάολα και που κάθισε στο πλευρό σας μέρα-νύχτα. Μόνο χθες την υποχρέωσα να γυρίσει σπίτι, αλλιώς θα κατέρρεε. Τώρα που συνήλθατε, θα της τηλεφωνήσω, αλλά πρέπει να την προετοιμάσω, κι εξάλλου πρέπει πρώτα να κάνουμε μερικές εξετάσεις ακόμα».

«Κι αν την μπερδέψω με κάνα καπέλο;»

«Πώς είπατε;»

«Ήταν κάποιος που μπέρδεψε τη γυναίκα του μ᾽ ένα καπέλο».

«Α, το βιβλίο του Σακς. Πολύ γνωστή περίπτωση. Βλέπω ότι είστε ένας ενημερωμένος αναγνώστης. Αλλά δεν είναι η δική σας περίπτωση, γιατί τότε θα με είχατε μπερδέψει κι εμένα με

© RCS Libri S.p.A. – Milano, Bompiani 2004-2010 / Εκδοσεις Ψυχογιος 2012

μία σόμπα. Μην ανησυχείτε, ίσως να μην την αναγνωρίσετε, αλλά δεν θα την μπερδέψετε με καπέλο. Ας ξαναγυρίσουμε σε εσάς. Λοιπόν, ονομάζεστε Τζιαμπατίστα Μποντόνι. Σας λέει τίποτα αυτό;»

Τώρα η μνήμη μου πετούσε σαν ανεμόπτερο ανάμεσα σε βουνά και κοιλάδες προς τον απέραντο ορίζοντα. «Ο Τζιαμπατίστα Μποντόνι ήταν ένας φημισμένος τυπογράφος. Μα στα σίγουρα δεν είμαι εγώ. Θα μπορούσα να είμαι ο Ναπολέων και θα ’ταν το ίδιο όπως το να ’μαι ο Μποντόνι».

«Γιατί είπατε Ναπολέων;»

«Γιατί ο Μποντόνι είναι περίπου της ναπολεόντειας εποχής. Ναπολέων Βοναπάρτης, γεννηθείς εν Κορσική, πρώτος ύπατος, νυμφεύεται την Ιωσηφίνα, ανακηρύσσεται αυτοκράτωρ, κατακτά τη μισή Ευρώπη, ηττάται στο Βατερλό, πεθαίνει στην Αγία Ελένη στις 5 Μαΐου 1821, *ήταν θαρρείς ακίνητος*».

«Θα πρέπει να σας επισκέπτομαι με μία εγκυκλοπαίδεια, αλλά απ’ όσο θυμάμαι, θυμάστε μια χαρά. Ωστόσο, δεν θυμάστε ποιος είστε».

«Είναι σοβαρό;»

«Για να πω την αλήθεια, δεν είναι καλό. Αλλά δεν είστε ο πρώτος που του συμβαίνει, θα το ξεπεράσουμε».

Μου ζήτησε να σηκώσω το δεξί χέρι και να αγγίξω τη μύτη μου. Ήξερα πολύ καλά τι ήταν το δεξί χέρι και η μύτη. Έκανα διάνα. Αλλά η αίσθηση ήταν πρωτόγνωρη. Το να αγγίζεις τη μύτη σου είναι σαν να έχεις ένα μάτι στην άκρη του δαχτύλου σου και να κοιτάς τον εαυτό σου κατάμουτρα. Έχω μύτη. Ο Γκραταρόλο με χτύπησε στο γόνατο και στη συνέχεια σε διάφορα σημεία της γάμπας και των πελμάτων μ’ ένα σφυράκι. Οι γιατροί ελέγχουν τα αντανακλαστικά. Φαίνεται ότι τα αντανακλαστικά μου ήταν σωστά. Τελικά, ένιωσα εξαντλημένος και νομίζω ότι ξανακοιμήθηκα.

Ξαναξύπνησα σ’ ένα άλλο μέρος και μουρμούρισα ότι έμοια-

© RCS Libri S.p.A. – Milano, Bompiani 2004-2010 / Εκδοσεις Ψυχογιος 2012

ζε με καμπίνα διαστημοπλοίου, όπως στις ταινίες (ποιες ταινίες; με ρώτησε ο Γκραταρόλο· όλες γενικά, απάντησα κι έπειτα κατονόμασα το *Σταρ Τρεκ*). Μου έκαναν ακατανόητα πράγματα με μηχανήματα που δεν είχα ξαναδεί. Νομίζω ότι κοίταζαν μέσα στο κεφάλι μου, αλλά τους άφησα χωρίς να το σκέφτομαι και, νανουρισμένος από τα ανάλαφρα βουητά, αποκοιμιόμουν κάθε τόσο.

Αργότερα (ή την επόμενη μέρα;) την ώρα που ξαναήρθε ο Γκραταρόλο, με βρήκε να εξερευνώ το κρεβάτι μου. Άγγιζα τα σεντόνια, ελαφρά, μαλακά, ευχάριστα στην αφή, ενώ η κουβέρτα όχι τόσο, τσιμπούσε λιγάκι τις άκρες των δαχτύλων· γύριζα και χτυπούσα το μαξιλάρι μου και χαιρόμουν που βούλιαζε. Του έριχνα μπατσάκια και μου φαινόταν πολύ διασκεδαστικό. Ο Γκραταρόλο με ρώτησε αν μπορούσα να σηκωθώ από το κρεβάτι. Τα κατάφερα με τη βοήθεια μιας νοσοκόμας, στάθηκα όρθιος, παρόλο που το κεφάλι μου στριφογυρνούσε ακόμα. Ένιωθα τα πόδια μου να πιέζουν το δάπεδο και το κεφάλι μου να στέκει ψηλά. Ώστε έτσι είναι να είσαι όρθιος. Πάνω σε μία τεντωμένη κλωστή. Σαν τη μικρή γοργόνα.

«Κουράγιο, προσπαθήστε να πάτε στο μπάνιο και να πλύνετε τα δόντια σας. Μέσα είναι η οδοντόβουρτσα της γυναίκας σας». Του είπα ότι ποτέ δεν πλένουμε τα δόντια μας με ξένες οδοντόβουρτσες και παρατήρησε ότι μία σύζυγος δεν είναι μία ξένη. Στο μπάνιο, είδα το πρόσωπό μου στον καθρέφτη. Τουλάχιστον, ήμουν αρκετά σίγουρος ότι ήμουν εγώ, αφού οι καθρέφτες, *ως γνωστόν*, αντανακλούν αυτό που έχουν απέναντί τους. Ένα πρόσωπο χλωμό και σκαμμένο, αξύριστα γένια, μαύρες σακούλες κάτω από τα μάτια. Καλά πάμε, δεν ξέρω ποιος είμαι, αλλά ανακαλύπτω ότι είμαι ένα τέρας. Δεν θα 'θελα να με συναντήσω βράδυ σ' έναν έρημο δρόμο. Ο κύριος Χάιντ. Εντόπισα δύο αντικείμενα, το ένα σίγουρα λέγεται οδοντόπαστα και το άλλο οδοντόβουρτσα. Πρέπει πρώτα να πιάσω την οδοντό-

© RCS Libri S.p.A. – Milano, Bompiani 2004-2010 / Εκδοσεις Ψυχογιος 2012

κρεμα και να πιέσω το σωληνάριο. Ευχάριστη αίσθηση, πρέπει να το κάνω συχνά, αλλά πρέπει να σταματάς σε κάποιο σημείο, αυτή η άσπρη πάστα κάνει στην αρχή πλοπ, σαν μπουρμπουλήθρα, αλλά μετά βγαίνει αβίαστα, σαν το *φίδι που χορεύει.* Μην πιέζεις άλλο, αλλιώς θα κάνεις σαν τον Μπρόλιο με τα τυροζούλια. Ποιος είναι ο Μπρόλιο;

Η οδοντόπαστα έχει εξαιρετική γεύση. *Εξαίρετη, είπε ο δούκας.* Αυτό λέγεται wellerism. Αυτές είναι, λοιπόν, οι γεύσεις: κάτι που σου χαϊδεύει τη γλώσσα και τον ουρανίσκο, όμως φαίνεται πως αυτή που αντιλαμβάνεται τις γεύσεις είναι η γλώσσα. Γεύση δυόσμου στις πέντε το απόγευμα – *y la hierbabuena, a las cinco de la tarde…* Το πήρα απόφαση κι έκανα ό,τι κάνουν όλοι σε αυτές τις περιπτώσεις, βιαστικά και χωρίς να το πολυσκεφτώ: βούρτσισα τα δόντια μου πρώτα πάνω-κάτω, μετά αριστερά-δεξιά και μετά γύρω γύρω. Είναι παράξενο να νιώθεις τις τρίχες να μπαίνουν ανάμεσα στα δόντια· μου φαίνεται ότι από δω και πέρα θα πλένω τα δόντια μου κάθε ημέρα, είναι ωραία. Έτριψα και τη γλώσσα μου με τη βούρτσα. Σου φέρνει ένα ρίγος, αλλά, τελικά, αν δεν την πιέσεις πάρα πολύ, είναι εντάξει – και ήταν ό,τι μου χρειαζόταν, γιατί το στόμα μου κολλούσε. Τώρα, σκέφτηκα, ξεπλενόμαστε. Έβαλα ένα ποτήρι νερό από τη βρύση και γέμισα το στόμα μου, ο θόρυβός του ήταν μία ευχάριστη έκπληξη, κι ακόμη καλύτερα αν γείρω πίσω το κεφάλι μου και κάνω… γαργάρα; Καλή είναι η γαργάρα. Φούσκωσα τα μάγουλά μου και όλα έξω. Τα ’φτυσα όλα. Σφρσσς… καταρράκτης. Με τα χείλη κάνεις τα πάντα, είναι πολύ ευκίνητα. Γύρισα το κεφάλι. Ο Γκραταρόλο στεκόταν εκεί και με κοίταζε *σαν να ’μουν αξιοθέατο*. Τον ρώτησα αν όλα ήταν εντάξει.

Άψογα, μου απάντησε. Οι αυτοματισμοί μου λειτουργούσαν στην εντέλεια.

«Φαίνεται ότι έχετε να κάνετε μ’ ένα σχεδόν φυσιολογικό άτομο», σχολίασα. «Μόνο που ίσως δεν είμαι εγώ».

© RCS Libri S.p.A. – Milano, Bompiani 2004-2010 / Εκδοσεις Ψυχογιος 2012

«Πολύ πνευματώδες, και αυτό είναι καλός οιωνός. Ξαπλώστε ξανά, ελάτε να σας βοηθήσω. Μου λέτε τι κάνατε μόλις τώρα;»

«Έπλυνα τα δόντια μου, εσείς μου το ζητήσατε».

«Βεβαίως, και προτού να πλύνετε τα δόντια σας;»

«Ήμουν στο κρεβάτι κι εσείς μου μιλούσατε. Μου είπατε ότι έχουμε Απρίλιο του 1991».

«Ακριβώς. Η βραχυπρόθεσμη μνήμη σας λειτουργεί. Μου λέτε, αν θυμάστε, τη μάρκα της οδοντόκρεμας;»

«Όχι. Θα 'πρεπε;»

«Με τίποτα. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι είδατε τη μάρκα όταν πήρατε το σωληνάριο στα χέρια σας, αλλά αν έπρεπε να καταγράφουμε και να κρατούμε όλα τα ερεθίσματα που δεχόμαστε, η μνήμη μας θα ήταν σωστό τρελοκομείο. Κι έτσι επιλέγουμε, φιλτράρουμε. Κάνατε ό,τι κάνουν όλοι. Ωστόσο, προσπαθήστε να θυμηθείτε το πιο σημαντικό πράγμα που σας συνέβη ενώ πλένατε τα δόντια σας».

«Όταν βούρτσισα τη γλώσσα μου».

«Γιατί;»

«Γιατί πριν το στόμα μου κολλούσε και μετά ένιωσα καλύτερα».

«Βλέπετε; Φιλτράρατε το στοιχείο που συσχετιζόταν πιο άμεσα με τις αισθήσεις σας, με τις επιθυμίες σας, με τους σκοπούς σας. Οι αισθήσεις σας λειτουργούν και πάλι».

«Ωραία αίσθηση να βουρτσίζεις τη γλώσσα σου. Αλλά δεν θυμάμαι να την είχα βουρτσίσει ποτέ πριν».

«Θα φτάσουμε κι εκεί. Βλέπετε, κύριε Μποντόνι, προσπαθώ να σας το εξηγήσω χωρίς δύσκολους όρους, αλλά ασφαλώς το εγκεφαλικό έχει επηρεάσει ορισμένες περιοχές του εγκεφάλου σας. Κι εμείς, παρόλο που καθημερινά βγαίνουν νέες μελέτες, δεν ξέρουμε ακόμα όσα θα θέλαμε για τις λειτουργίες του εγκεφάλου. Κυρίως για το ζήτημα των διαφόρων μορφών της μνήμης. Τολμώ να πω ότι αν αυτό το οποίο σας συνέβη σας συνέ-

© RCS Libri S.p.A. – Milano, Bompiani 2004-2010 / Εκδοσεις Ψυχογιος 2012

βαινε σε δέκα χρόνια, θα ξέραμε καλύτερα πώς να αντιμετωπίσουμε την περίπτωσή σας. Μη με διακόπτετε, κατάλαβα. Αν, πάλι, σας συνέβαινε πριν από εκατό χρόνια, τώρα θα βρισκόσασταν στο ψυχιατρείο και τέρμα. Σήμερα ξέρουμε περισσότερα, αλλά δεν είναι αρκετά. Λόγου χάρη, αν δεν μπορούσατε να μιλήσετε, θα ήξερα αμέσως ποια περιοχή έχει επηρεαστεί…»

«Η περιοχή του Μπροκά».

«Μπράβο. Αλλά η περιοχή του Μπροκά είναι γνωστή εδώ και πάνω από εκατό χρόνια. Ενώ, αντίθετα, ακόμα συζητάμε το πού διατηρεί ο εγκέφαλός μας τις αναμνήσεις και σίγουρα το θέμα δεν αφορά μόνο σε μία περιοχή. Δεν θέλω να σας φορτώσω με επιστημονικούς όρους, που επιπλέον θα μεγάλωναν τη σύγχυση που επικρατεί στο κεφάλι σας – ξέρετε, όταν ο οδοντίατρος σας κάνει κάτι σ' ένα δόντι, εσείς για μια-δυο μέρες το αγγίζετε συνεχώς με τη γλώσσα σας, αλλά αν εγώ σας έλεγα, τι να πω, ότι δεν ανησυχώ τόσο για τον ιππόκαμπό σας όσο για τους μετωπιαίους λοβούς σας και ίσως για τον δεξιό κογχικό μετωπιαίο φλοιό, θα προσπαθούσατε να αγγίξετε εκείνο το σημείο· και δεν είναι το ίδιο όπως το να εξερευνάτε το στόμα με τη γλώσσα σας. Απανωτές απογοητεύσεις. Επομένως, ξεχάστε αυτά που μόλις σας είπα. Επιπλέον, κάθε εγκέφαλος είναι διαφορετικός από τους άλλους, και ο ανθρώπινος εγκέφαλος έχει μία εκπληκτική πλαστικότητα, μπορεί κάλλιστα έπειτα από ένα διάστημα να αναθέσει σε μία άλλη περιοχή τη λειτουργία που δεν μπορεί να επιτελέσει η προσβεβλημένη περιοχή. Με παρακολουθείτε; Είμαι αρκετά σαφής;»

«Σαφέστατος, συνεχίστε. Αλλά μπας και είμαι σαν τον Κάσπαρ Χάουζερ;»

«Βλέπετε ότι θυμάστε τον Κάσπαρ Χάουζερ, μία κλασική περίπτωση; Όμως, δεν θυμάστε τον εαυτό σας, που δεν είναι κλασικός».

«Καλύτερα να είχα ξεχάσει τον Χάουζερ και να θυμόμουν πού γεννήθηκα».

© RCS Libri S.p.A. – Milano, Bompiani 2004-2010 / Εκδοσεις Ψυχογιος 2012

«Θα ήταν πολύ πιο σπάνια περίπτωση. Βλέπετε, εντοπίσατε αμέσως το σωληνάριο της οδοντόπαστας, αλλά δεν θυμάστε ότι είστε παντρεμένος – και πράγματι, από άλλο εγκεφαλικό δίκτυο εξαρτάται η ανάμνηση της ημέρας του γάμου μας και από άλλο η αναγνώριση της οδοντόκρεμας. Διαθέτουμε διαφορετικά είδη μνήμης. Η μία αποκαλείται άδηλη και μας επιτρέπει να εκτελούμε, χωρίς προσπάθεια, μία σειρά πραγμάτων που έχουμε μάθει, όπως το να πλένουμε τα δόντια μας, να ανοίγουμε το ραδιόφωνο ή να δένουμε τη γραβάτα μας. Έπειτα από το πείραμα με τα δόντια, βάζω στοίχημα ότι ξέρετε να γράφετε, ακόμα και να οδηγείτε αυτοκίνητο. Όταν μας βοηθά η άδηλη μνήμη, δεν συνειδητοποιούμε καν ότι θυμόμαστε, λειτουργούμε αυτόματα. Κι έπειτα, υπάρχει η δηλωτική μνήμη, χάρη στην οποία θυμόμαστε κι έχουμε επίγνωση του ότι θυμόμαστε. Αλλά αυτή η δηλωτική μνήμη είναι διττή. Μία είναι αυτή που τώρα τείνει να ονομαστεί σημασιολογική μνήμη· είναι μία κοινής χρήσεως μνήμη, χάρη στην οποία ξέρουμε ότι το χελιδόνι είναι πουλί, ότι τα πουλιά πετούν και έχουν φτερά, αλλά και ότι ο Ναπολέων πέθανε το… τότε που είπατε εσείς. Και αυτή η μνήμη λειτουργεί, απ' ό,τι φαίνεται, άψογα σ' εσάς, για να μην πω κάτι παραπάνω από άψογα, αφού αρκεί να σας δοθεί ένα input και αρχίζει να συσχετίζει αναμνήσεις που θα τις ονόμαζα λόγιες, ή να ανατρέχει σε γνωστές φράσεις. Αλλά αυτή είναι η πρώτη μνήμη που διαμορφώνεται και στο παιδί. Το παιδί σύντομα μαθαίνει να αναγνωρίζει ένα αυτοκίνητο ή ένα σκυλί και να διαμορφώνει και γενικά σχήματα, αφού αν δει ένα λυκόσκυλο και του πουν ότι είναι σκυλί, θα πει "σκυλί" ακόμα και όταν δει ένα λαμπραντόρ. Το παιδί όμως χρειάζεται περισσότερο χρόνο για να αναπτύξει το δεύτερο είδος δηλωτικής μνήμης, την οποία ονομάζουμε μνήμη επεισοδίων ή αυτοβιογραφική. Όταν βλέπει ένα σκυλί, δεν είναι σε θέση να θυμηθεί αμέσως ότι τον προηγούμενο μήνα ήταν στον κήπο της γιαγιάς του όπου ξαναείδε ένα

© RCS Libri S.p.A. – Milano, Bompiani 2004-2010 / Εκδοσεις Ψυχογιος 2012

σκυλί, και ότι αυτό το ίδιο βίωσε τις δύο εμπειρίες. Η μνήμη επεισοδίων είναι αυτή που δημιουργεί τους συσχετισμούς ανάμεσα σε αυτό που είμαστε σήμερα και σε αυτό που υπήρξαμε, αλλιώς όταν θα λέγαμε *εγώ*, θα αναφερόμασταν μόνο σε αυτό που νιώθουμε σήμερα και όχι σε αυτό που νιώθαμε προηγουμένως, το οποίο χάνεται μέσα στην ομίχλη. Εσείς δεν χάσατε τη σημασιολογική σας μνήμη, αλλά τη μνήμη επεισοδίων, δηλαδή τα γεγονότα της ζωής σας. Με λίγα λόγια, θα έλεγα ότι ξέρετε όλα αυτά που ξέρουν και οι άλλοι και φαντάζομαι ότι αν σας ζητούσα να μου πείτε ποια είναι η πρωτεύουσα της Ιαπωνίας…»

«Το Τόκιο. Ατομική βόμβα στη Χιροσίμα. Ο στρατηγός Μακ-Άρθουρ…»

«Φτάνει, φτάνει. Δείχνετε να θυμάστε όλα όσα μαθαίνει κανείς διαβάζοντας ή ακούγοντάς τα, αλλά όχι εκείνα που έχουν σχέση με τις άμεσες εμπειρίες σας. Ξέρετε ότι ο Ναπολέων ητττήθηκε στο Βατερλό, αλλά προσπαθήστε να μου πείτε αν θυμάστε τη μητέρα σας».

«*Μάνα είναι μόνο μία, μάνα κράζει το παιδάκι…* Αλλά τη μητέρα μου δεν τη θυμάμαι. Φαντάζομαι ότι θα πρέπει να είχα μία μητέρα, επειδή ξέρω ότι είναι νόμος του είδους μας, αλλά… να… ομίχλη. Δεν είμαι καλά, γιατρέ. Είναι φριχτό. Δώστε μου κάτι να ξανακοιμηθώ».

«Θα σας δώσω αμέσως κάτι. Ήμουν πολύ απαιτητικός μαζί σας. Ξαπλώστε καλά, εντάξει, έτσι… Σας το ξαναλέω, συμβαίνει, αλλά θεραπεύεται. Με πολλή υπομονή. Θα πω να σας φέρουν κάτι να πιείτε, ένα τσάι, ας πούμε. Σας αρέσει το τσάι;»

«*Έτσι είναι αν έτσι νομίζετε*».

Μου έφεραν το τσάι. Η νοσοκόμα με βοήθησε να ανακαθίσω και να στηριχτώ στα μαξιλάρια κι έβαλε ένα τρόλεϊ μπροστά μου. Έριξε αχνιστό νερό σ' ένα φλιτζάνι που είχε μέσα ένα φακελάκι. Σιγά σιγά, είπε, γιατί καίει. Σιγά, πώς; Οσφραινόμουν το

© RCS Libri S.p.A. – Milano, Bompiani 2004-2010 / Εκδοσεις Ψυχογιος 2012

φλιτζάνι κι ένιωθα μια μυρωδιά, μου ’ρχόταν να πω, καπνού. Ήθελα να δοκιμάσω τη γεύση του τσαγιού, άρπαξα το φλιτζάνι και ρούφηξα. Άγριο πράμα. Μια κάψα, μια φλόγα, ένα ράπισμα στο στόμα. Αυτό είναι, λοιπόν, το καυτό τσάι. Το ίδιο θα πρέπει να γίνεται και με τον καφέ ή το χαμομήλι, που αναφέρουν όλοι. Τώρα ξέρω τι θα πει καίγομαι. Το ξέρουν όλοι ότι δεν πρέπει να ακουμπάς τη φωτιά, αλλά δεν ήξερα ποια στιγμή μπορείς να αγγίξεις το ζεστό νερό. Πρέπει να μάθω να αντιλαμβάνομαι το όριο, τη στιγμή που πριν από αυτήν δεν μπορούσες και μετά μπορείς. Φύσηξα μηχανικά το υγρό κι έπειτα το ανακάτεψα με το κουταλάκι, ώσπου αποφάσισα ότι μπορούσα να το ξαναδοκιμάσω. Τώρα το τσάι ήταν χλιαρό και ωραίο να το πιεις. Δεν ήμουν σίγουρος ποια ήταν η γεύση του τσαγιού και ποια της ζάχαρης, το ένα θα πρέπει να ήταν *αψύ* και το άλλο *γλυκό*, αλλά ποιο ήταν το γλυκό και ποιο το αψύ; Ο συνδυασμός, όμως, μου άρεσε. Θα πίνω πάντα τσάι με ζάχαρη. Αλλά όχι καυτό.

Το τσάι μού έφερε μία αίσθηση ηρεμίας και χαλάρωσης και αποκοιμήθηκα.

Ξύπνησα και πάλι. Ίσως γιατί μέσα στον ύπνο μου έξυνα τους βουβώνες και το όσχεό μου. Είχα ιδρώσει μέσα στις κουβέρτες. *Πληγές από την κατάκλιση;* Οι βουβώνες είναι υγροί, αλλά όταν τους τρίβεις δυνατά με τα χέρια σου πρώτα νιώθεις μία έντονη ευχαρίστηση, αλλά μετά μία δυσάρεστη φαγούρα. Στο όσχεο είναι καλύτερα: το κρατάς ανάμεσα στα δάχτυλά σου, με προσοχή θα έλεγα, χωρίς να πιέζεις τους όρχεις, και νιώθεις κάτι κοκκώδες και ελαφρά τριχωτό: ωραία είναι να ξύνεις το όσχεό σου, η φαγούρα δεν φεύγει αμέσως, ίσα ίσα γίνεται πιο έντονη, αλλά έτσι σου φέρνει διάθεση να συνεχίσεις. *Η ηδονή είναι η κατάπαυση του πόνου*, αλλά η φαγούρα δεν είναι πόνος, είναι μία πρόσκληση να νιώσεις ηδονή. *Το γαργαλητό της σάρκας.* Αν συναινέσεις, διαπράττεις αμάρτημα. Ο σώφρων νέος

© RCS Libri S.p.A. – Milano, Bompiani 2004-2010 / Εκδοσεις Ψυχογιος 2012

κοιμάται ανάσκελα, με τα χέρια σταυρωμένα στο στήθος, για να μη διαπράξει κακές πράξεις στον ύπνο του. Παράξενο πράγμα η φαγούρα. Και τ' αρχίδια μου. *Είσαι αρχίδι. Έχει κάτι αρχίδια να!*

Άνοιξα τα μάτια. Μπροστά μου ήταν μία κυρία, όχι πια νέα, περασμένα πενήντα, όπως μου φάνηκε, με μικρές ρυτίδες γύρω από τα μάτια, αλλά με πρόσωπο φωτεινό, δροσερό ακόμα. Είχε μερικές αδιόρατες άσπρες τούφες, λες και τις ξάνοιξε επίτηδες, δείγμα κοκεταρίας, σαν να 'θελε να πει δεν θέλω να παραστήσω τη μικρούλα, αλλά κρατιέμαι καλά για τα χρόνια μου. Ήταν ωραία, αλλά στα νιάτα της θα πρέπει να ήταν πανέμορφη. Μου χάιδευε το μέτωπο.

«Γιάμπο», μου είπε.

«Ποιος Ιάμπο, κυρία;»

«Εσύ είσαι ο Γιάμπο, έτσι σε φωνάζουν όλοι. Κι εγώ είμαι η Πάολα. Η γυναίκα σου. Με αναγνωρίζεις;»

Όχι, κυρία, συγγνώμη, όχι, Πάολα, λυπάμαι πολύ, ο γιατρός θα σας εξήγησε».

«Μου εξήγησε. Δεν ξέρεις τι σου συνέβη, αλλά ξέρεις πολύ καλά τι έχει συμβεί στους άλλους. Κι επειδή εγώ είμαι κομμάτι της προσωπικής σου ιστορίας, έχεις ξεχάσει ότι είμαστε παντρεμένοι εδώ και τριάντα χρόνια, Γιάμπο μου. Έχουμε δύο κόρες, την Κάρλα και τη Νικολέτα, και τρία υπέροχα εγγονάκια. Η Κάρλα παντρεύτηκε μικρή κι έκανε δύο αγοράκια, τον Αλεσάντρο, που είναι πέντε χρονών, και τον Λούκα, που είναι τριών. Ο Τζιάντζιο, ο Τζιαντζιάκομο, ο γιος της Νικολέτα, είναι κι αυτός τριών. Δίδυμα ξαδελφάκια, έλεγες. Και ήσουν… είσαι… θα είσαι πάλι ένας υπέροχος παππούς. Ήσουν και καλός πατέρας».

«Είμαι και… καλός σύζυγος;»

Η Πάολα ύψωσε τα μάτια στον ουρανό. «Είμαστε ακόμα μαζί, έτσι δεν είναι; Ας πούμε ότι μέσα στα τριάντα χρόνια είχαμε τα πάνω και τα κάτω μας. Όλοι σε θεωρούσαν πάντα ωραίο άντρα…»

© RCS Libri S.p.A. – Milano, Bompiani 2004-2010 / Εκδοσεις Ψυχογιος 2012

«Σήμερα το πρωί, χθες, πριν από δέκα χρόνια, είδα μία απαίσια φάτσα στον καθρέφτη».

«Αυτό είναι το λιγότερο, έπειτα από αυτό που έπαθες. Αλλά ήσουν, είσαι ακόμα ωραίος, έχεις ένα ακαταμάχητο χαμόγελο και κάποιες δεν μπόρεσαν να αντισταθούν. Ούτε κι εσύ, έλεγες πάντα ότι μπορείς να αντισταθείς σε όλα, εκτός από τον πειρασμό».

«Σου ζητώ συγγνώμη».

«Ορίστε, κάνεις σαν αυτούς που έριχναν τις έξυπνες βόμβες στη Βαγδάτη και μετά ζητούσαν συγγνώμη για τους πολίτες που σκοτώθηκαν».

«Βόμβες στη Βαγδάτη; Μα δεν λέει τίποτα τέτοιο στις *Χίλιες και Μία Νύχτες*».

«Έγινε ένας πόλεμος, ο Πόλεμος του Κόλπου, τώρα τελείωσε… μπορεί και όχι. Το Ιράκ εισέβαλε στο Κουβέιτ και οι χώρες της Δύσης παρενέβησαν. Δεν θυμάσαι τίποτα;»

«Ο γιατρός είπε ότι η επεισοδιακή μνήμη –αυτή που μάλλον έκανε τιλτ σ' εμένα– συνδέεται με τα συναισθήματα. Ίσως οι βόμβες στη Βαγδάτη να ήταν κάτι που με τάραξε».

«Ακριβώς. Ήσουν ανέκαθεν φλογερός ειρηνιστής και ο πόλεμος αυτός σε προβλημάτισε πάρα πολύ. Πριν από διακόσια περίπου χρόνια, ο Μεν ντε Μπιράν μίλησε για τρία είδη μνήμης, ιδέες, συναισθήματα και συνήθειες. Εσύ θυμάσαι τις ιδέες και τις συνήθειες, αλλά όχι τα συναισθήματα που εντέλει ήταν και τα πιο δικά σου».

«Και πού τα ξέρεις όλα αυτά τα ωραία πράγματα;»

«Είμαι επαγγελματίας ψυχολόγος. Αλλά… στάσου μια στιγμή: πριν από λίγο είπες ότι η επεισοδιακή σου μνήμη έκανε τιλτ. Γιατί χρησιμοποίησες αυτή την έκφραση;»

«Έτσι λέγεται».

«Ναι, αλλά είναι κάτι που γίνεται στα φλίπερ κι εσύ τρελαίνεσαι… τρελαινόσουν για φλίπερ, λες κι ήσουν πιτσιρικάς».

«Ξέρω τι είναι το φλίπερ. Αλλά δεν ξέρω ποιος είμαι εγώ, κα-

© RCS Libri S.p.A. – Milano, Bompiani 2004-2010 / Εκδοσεις Ψυχογιος 2012

τάλαβες; Ομίχλη στην κοιλάδα του Πάδου. Και, μιας και το ’φερε η κουβέντα, πού βρισκόμαστε;»

«Στην κοιλάδα του Πάδου. Ζούμε στο Μιλάνο. Το χειμώνα, από το σπίτι μας βλέπουμε την ομίχλη στο πάρκο. Μένεις στο Μιλάνο και είσαι παλαιοβιβλιοπώλης, έχεις ένα κατάστημα με παλιά βιβλία».

«Η κατάρα του Φαραώ. Αφού με λέγανε Μποντόνι και με βαφτίσανε Τζιαμπατίστα, πώς να μην καταντήσω εκεί;»

«Μια χαρά είσαι εκεί. Θεωρείσαι πολύ καλός στη δουλειά σου, δεν είμαστε πάμπλουτοι, αλλά ζούμε άνετα. Θα σε βοηθήσω σιγά σιγά θα συνέλθεις. Θεέ μου, τώρα που το σκέφτομαι, θα μπορούσες να μη συνέλθεις ποτέ· και αυτοί οι γιατροί ήταν πολύ καλοί, σε φρόντισαν έγκαιρα. Αγάπη μου, να σου πω καλωσόρισες; Είναι σαν να με συναντάς για πρώτη φορά. Να σου πω, αν σε συναντούσα εγώ τώρα για πρώτη φορά, πάλι θα σε παντρευόμουν. Εντάξει;»

«Είσαι υπέροχη. Σε χρειάζομαι. Είσαι η μόνη που μπορεί να μου εξιστορήσει τα τελευταία μου τριάντα χρόνια».

«Τριάντα πέντε. Γνωριστήκαμε στο πανεπιστήμιο, στο Τορίνο. Εσύ ήσουν στο πτυχίο κι εγώ πρωτοετής, χαμένη στους διαδρόμους του Παλάτσο Καμπάνα. Σε ρώτησα πού ήταν κάποια αίθουσα, κι εσύ αμέσως με τσίμπησες και αποπλάνησες την ανυπεράσπιστη κορασίδα. Ύστερα, πότε το ’να, πότε τ’ άλλο, εγώ ήμουν πολύ μικρή, εσύ πήγες τρία χρόνια στο εξωτερικό. Μετά ξανασμίξαμε, είπαμε ότι ήταν για δοκιμή, τελικά έμεινα έγκυος και παντρευτήκαμε, γιατί ανέκαθεν ήσουν τζέντλεμαν. Όχι, συγγνώμη, αγαπιόμασταν κιόλας στ’ αλήθεια, κι εσύ ήθελες να γίνεις πατέρας. Κουράγιο, μπαμπά, θα σε βοηθήσω να τα θυμηθείς όλα, θα δεις».

«Εκτός κι αν όλα είναι μία συνωμοσία: εγώ στην πραγματικότητα λέγομαι Φελιτσίνο Γκριμαλντέλι, είμαι διαρρήκτης, κι εσύ με τον Γκραταρόλο μου πουλάτε φούμαρα, τι να πω, γιατί

© RCS Libri S.p.A. – Milano, Bompiani 2004-2010 / Εκδοσεις Ψυχογιος 2012

είστε των μυστικών υπηρεσιών και θέλετε να μου φτιάξετε πλαστή ταυτότητα και να με στείλετε για κατάσκοπο πίσω από το Τείχος του Βερολίνου, ο *Φάκελος Ίπκρες* και…»

«Δεν υπάρχει πια το Τείχος του Βερολίνου. Το γκρέμισαν και η σοβιετική αυτοκρατορία έγινε φύλλο και φτερό…»

«Χριστέ μου, μια στιγμή να γυρίσεις αλλού το κεφάλι σου και κοίτα τι σου σκαρώνουν! Εντάξει, αστειευόμουν, σου έχω εμπιστοσύνη. Τι είναι τα τυροζούλια του Μπρόλιο;»

«Τι; Το τυροζούλι είναι ένα μαλακό τυρί, αλλά μόνο στο Πιεμόντε το λένε έτσι. Εδώ στο Μιλάνο το λένε μυζήθρα. Πώς σου ήρθε να πεις για τα τυροζούλια;»

«Ήταν όταν πίεσα το σωληνάριο της οδοντόπαστας. Περίμενε. Ήταν ένας ζωγράφος που τον έλεγαν Μπρόλιο, δεν κατάφερνε να ζήσει από τους πίνακές του, αλλά δεν ήθελε και να δουλέψει, επειδή έλεγε ότι είχε νεύρωση. Ήταν μάλλον πρόφαση για να τον συντηρεί η αδελφή του. Τελικά, οι φίλοι του του βρήκαν μία δουλειά σ' ένα μαγαζί που έφτιαχνε ή πουλούσε τυριά. Λοιπόν, εκεί που περνούσε μπροστά από μία στοίβα τυροζούλια, τυλιγμένα σε ημιδιαφανές κερόχαρτο, δεν μπορούσε να αντισταθεί στον πειρασμό, έφταιγε η νεύρωσή του (είπε): τα έπαιρνε ένα ένα και κλιατς, τα ζουλούσε και τα τυροζούλια πετάγονταν από το χαρτί. Αφού κατέστρεψε καμιά εκατοστή τυριά, τον απέλυσαν. Αιτία ήταν η νεύρωσή του, έλεγε, ένιωθε τον πόθο να *ζουπάει τα ζούλια*. Για τον Θεό, Πάολα, αυτή είναι μια παιδική μου ανάμνηση! Δεν έχω χάσει την ανάμνηση των περασμένων μου εμπειριών;»

Η Πάολα άρχισε να γελάει: «Τώρα μου ήρθε στο νου, συγγνώμη. Βέβαια, είναι κάτι που ήξερες από μικρός. Αλλά συχνά ανέφερες αυτή την ιστορία, ήταν ένα μέρος του ρεπερτορίου σου, ας πούμε, έκανες τους συνδαιτυμόνες σου να γελούν με την ιστορία των τυριών του ζωγράφου, κι εκείνοι έπειτα την έλεγαν σε άλλους. Δυστυχώς, δεν θυμάσαι μία δική σου εμπει-

© RCS Libri S.p.A. – Milano, Bompiani 2004-2010 / Εκδοσεις Ψυχογιος 2012

ρία, απλώς μία ιστορία που τη διηγήθηκες πολλές φορές και που για σένα έγινε (πώς να το πω;) ένα κοινό αγαθό, όπως η ιστορία της Κοκκινοσκουφίτσας».

«Ήδη μου έχεις γίνει απαραίτητη. Χαίρομαι που είσαι γυναίκα μου. Σ' ευχαριστώ που υπάρχεις, Πάολα».

«Θεέ μου, πριν από ένα μήνα θα έλεγες ότι είναι μία κιτς έκφραση τηλεοπτικού σίριαλ…»

«Με συγχωρείς. Δεν καταφέρνω να πω τίποτα μέσα από την καρδιά μου. Δεν έχω συναισθήματα, μόνο αξιομνημόνευτα ρητά».

«Δύστυχη αγάπη μου».

«Κι αυτό μου ακούγεται σαν φτιαχτή φράση».

«Μπούφο!»

Αυτή η Πάολα με αγαπάει στ' αλήθεια.

Πέρασα ήρεμη νύχτα, ποιος ξέρει τι να μου 'βαλε στις φλέβες ο Γκραταρόλο. Ξύπνησα σιγά σιγά και μάλλον είχα ακόμα τα μάτια μου κλειστά, γιατί άκουσα την Πάολα να μιλάει ψιθυριστά από φόβο μη με ξυπνήσει: «Μα δεν θα μπορούσε να είναι ψυχογενής αμνησία;»

«Ας μην το αποκλείσουμε», απάντησε ο Γκραταρόλο. «Μπορεί πάντα να υπάρχουν ανεξιχνίαστες εντάσεις στη ρίζα τέτοιων επεισοδίων. Ωστόσο, είδατε το φάκελό του, οι αλλοιώσεις υπάρχουν».

Άνοιξα τα μάτια και είπα καλημέρα. Είδα και δύο γυναίκες με τρία παιδιά, πρώτη φορά τις έβλεπα, αλλά φαντάστηκα ποιες ήταν. Ήταν τρομερό – μία σύζυγος, πάει στο καλό, αλλά οι κόρες είναι σάρκα από τη σάρκα σου, Θεέ μου, και τα εγγονάκια ακόμα περισσότερο, κι εκείνες οι δύο κοπέλες είχαν μάτια που έλαμπαν από χαρά και τα παιδάκια ήθελαν να ανέβουν στο κρεβάτι μου, μου έπιαναν το χέρι και μου έλεγαν γεια σου, παππού, κι εγώ τίποτα. Δεν ένιωθα καν ομίχλη, αλλά, πώς να το πω, απάθεια. Ή μήπως λέγεται αταραξία; Λες και κοίταζα ζώα στον ζωο-

© RCS Libri S.p.A. – Milano, Bompiani 2004-2010 / Εκδοσεις Ψυχογιος 2012

λογικό κήπο, θα μπορούσαν να είναι μαϊμούδες ή καμηλοπαρδάλεις. Ναι, εντάξει, χαμογελούσα κι έλεγα τρυφερά λόγια, αλλά μέσα μου ήμουν κενός. Μου ήρθε στο μυαλό η λέξη *σγαριασμένος*, αλλά δεν ήξερα τι θα πει. Ρώτησα την Πάολα: είναι μία πιεμοντέζικη λέξη που χρησιμοποιείται όταν πλένεις πολύ καλά μία κατσαρόλα και μετά την τρίβεις μ' εκείνο το συρμάτινο σφουγγαράκι, για να την κάνεις σαν καινούργια, αστραφτερή, και όσο πιο καθαρή γίνεται. Να, έτσι ένιωθα, εντελώς σγαριασμένος. Ο Γκραταρόλο, η Πάολα, τα κορίτσια μού έχωναν στο μυαλό χίλιες δυο λεπτομέρειες της ζωής μου, όμως ήταν σαν ξερά φασόλια, κατρακυλούσαν μέσα στη χύτρα, αλλά έμεναν ωμά, δεν μαλάκωναν μέσα στο ζουμί, δεν χύλωναν, δεν μου προκαλούσαν καμία όρεξη, δεν ήταν τίποτα που να θέλω να το δοκιμάσω *και πάλι*. Μάθαινα αυτά που μου είχαν συμβεί σαν να είχαν συμβεί σε κάποιον άλλο.

© RCS Libri S.p.A. – Milano, Bompiani 2004-2010 / Εκδοσεις Ψυχογιος 2012

Η επίκληση σε βασίλισσες που αγάπησαν απεγνωσμένα και μάταια, έτσι όπως η Λοάνα, ξυπνά συχνά τα θαύματα από ύπνο αιώνων, γεννά ανεμοστρόβιλους που φέρνουν αφηγηματικές εκστάσεις και λυτρώνει από το λήθαργο του νου. Η γιατρειά, ανείπωτα θαυματουργή, προσφέρεται ως δίνη από ιστορίες, ποιήματα, μυθιστορήματα, ταινίες, κόμικς – καλειδοσκόπιο που τρελάθηκε, κοσμογονία και αποκατάσταση προσώπου, τόπου, ζωής.

Ο Ουμπέρτο Έκο καταστρέφει το συμβατικό μυθιστόρημα για να το φτιάξει από την αρχή, με ίδια και, όμως, ανόμοια υλικά, ανακαινισμένο, εικονογραφημένο και εικονογραφικό – και εικονοκλαστικό. Ένας έμπορος βιβλίων που πάσχει από αμνησία και η ιστορία του κόσμου από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ως τις μέρες μας, μια αφηγηματική ανασυγκρότηση ερειπίων, pop/pulp εικόνες, μπαρόκ επιβιώσεις και φόρμες παραδοσιακές να ομολογούν την αδιάλλακτη πίστη τους στο θαύμα του χρόνου που κερδίζεται ξανά και ξανά.

Μετά το **ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΡΟΔΟΥ** και το **ΜΠΑΟΥΝΤΟΛΙΝΟ**, ο μεγάλος Ιταλός διανοούμενος και συγγραφέας ποντάρει τα ρέστα του στη μαγεία του άδολου, στη σαγήνη μιας φλόγας και στον ασίγαστο οίστρο των ιστοριών – και, ως συνήθως, κερδίζει το στοίχημα.

ΨΥΧΟΓΙΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
ΤΑΤΟΪΟΥ 121, 144 52 ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΤΗΛ.: 210 28 04 800 • FAX: 210 28 19 550
www.psichogios.gr • e-mail: info@psichogios.gr

ISBN 978-960-496-513-7
9 789604 965137
ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 10442

ΔΙΑΒΑΖΩ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΓΙΑΤΙ ΚΑΘΕ ΒΙΒΛΙΟ ΜΕ ΤΑΞΙΔΕΥΕΙ